

Joutsan perusopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

1. Johdanto

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986, tasa-arvolaki) ja sen muutos (1329/2014) 5 a § velvoittavat oppilaitoksia laatimaan tasa-arvosuunnitelman yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden edustajien kanssa. Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014 2 6§) edellyttää, että kouluilla ja oppilaitoksilla on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja että kouluissa tehdään järjestelmällistä tasa-arvotyötä.

Tasa-arvon edistäminen kouluissa tarkoittaa sitä, että tyttöjä ja poikia kohdellaan tasapuolisesti ja syrjimättä koulupäivän kaikissa tilanteissa. Koulussa laadittava tasa-arvosuunnitelma on työkalu, joka ennaltaehkäisee sukupuolen perusteella tapahtuvaa syrjintää ja tukee sukupuolten tasa-arvon edistämistä koulun arjessa. Tasa-arvosuunnitelmalla varmistetaan, että koulussa tehdään järjestelmällistä tasa-arvotyötä. Tavoitteena on myös, että tulevaisuudessa naiset ja miehet jakautuisivat eri tehtävätasolle ja eri ammatteihin nykyistä tasaisemmin kykyjensä ja taipumustensa mukaan.

Koulujen toiminnassa pyritään yhdenvertaisuuteen sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Suomen perustuslaissa yhdenvertaisuuden periaate viittaa sekä syrjinnän kieltoon että ihmisten yhdenvertaisuuteen lain edessä. Yhdenvertaisuuslaki, rikoslaki, tasa-arvolaki ja työlaissäädäntö tarkentavat syrjinnän kieltä eri elämänalueilla.

Tasa-arvon edistämässä ei ole kyse vain oikeudenmukaisuuden toteuttamisesta, vaan myös edellytysten luomisesta viihtyisän ja motivoivan oppimisympäristön syntymiseksi. Tavoitteena on tasa-arvoinen, yhteistyökykyinen sekä tuloksekas oppimisympäristö, jossa tasa-arvo on osa koko toimintakulttuuria. Kun kaikkien osaamista ja työtä arvostetaan oikeudenmukaisesti, edistää se oppilaiden hyvinvointia ja kouluviihtyvyyttä.

Tasa-arvon edistäminen on kaikkien koulun jäsenten velvollisuus. Tasa-arvosuunnitelman tarkoituksena on sitouttaa koko henkilöstö ja oppilaat yhteiseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioiden edistämiseen. Suunnitelmalla viestitetään sekä sisäisille että ulkoisille sidosryhmille koulun arvoista, jotka antavat suuntaa tasa-arvotyölle oppilaitoksessa. Tasa-arvosuunnitelman tarkoituksena on myös antaa keinoja ja välineitä edistää tasa-arvon toteutumista koulussa.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden parantamiseksi keskeisiä kehittämisiä ovat:

- syrjinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen
- toiminnan ja käytäntöjen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi ja yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteutuminen
- osallisuuden lisääminen

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista vaikeuttaviin asenteisiin tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Syrjivät asenteet ovat usein tiedostamattomia ja syrjivät rakenteet vaikeasti havaittavissa. Ilman asenteellisia muutoksia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi tehtävät toimenpiteet jäävät

vaikutukseltaan pinnallisiksi ja lyhytkestoisiksi. Tämä suunnitelma toimii pohjana Joutsan yhtenäiskoulun tasa- arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistyölle. Joutsan yhtenäiskoulun tasa- arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman toteutumista seurataan ja sitä päivitetään vähintään kolmen vuoden välein. Suunnitelmaa täydentää oppilashuoltosuunnitelma.

2. Tasa-arvo –ja yhdenvertaisuussuunnitelman tarkoitus

2.1 Yhdenvertaisuuteen ja syrjintään kuuluvat käsitteet

Syrjinnällä tarkoitetaan yhdenvertaisuuslain 6 § mukaan:

1. sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa (välitön syrjintä);
2. sitä, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia (välillinen syrjintä)
3. henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri (häirintä);
4. ohjetta tai käskyä syrjiä.

Etninen syrjintä on ihmisten eriarvoista kohtelua sillä perusteella, että he kuuluvat tiettyyn etniseen tai kansalliseen ryhmään. Etnistä syrjintää voi olla myös erilaiseen asemaan asettaminen henkilön uskonnon tai kansalaisuuden perusteella.

Häirinnällä tarkoitetaan henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri.

Muodollisen yhdenvertaisuuden toteutuminen tarkoittaa sitä, että samanlaisessa tapauksessa ihmisiä tulee kohdella samalla tavoin. Tasapuolinen kohtelu on tärkeä hallinnon oikeusperiaate. Perustuslaki kieltää ihmisten asettamisen erilaiseen asemaan ilman hyväksyttävää perustetta. Hallintolain 6 § mukaan viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden.

Tosiasiallinen yhdenvertaisuuden toteuttaminen edellyttää yhteiskunnassa esiintyvän syrjintään perustuvan eriarvoisuuden aktiivista poistamista. Samanlainen kohtelu ei aina takaa yhdenvertaisuuden toteutumista, sillä ihmisten lähtökohdat ja mahdollisuudet ovat erilaiset. Yhdenvertaisuuden aktiivinen edistäminen voi merkitä poikkeamista samanlaisen kohtelun periaatteesta, jotta heikommassa asemassa olevien ryhmien tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuisi. Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen edellyttää myös välilliseen syrjintään puuttumista. Välillinen syrjintä on usein tahatonta ja perustuu

esimerkiksi siihen, ettei näennäisesti puolueettoman säännöksen tai käytännön vaikutuksia erilaisiin ihmisiin tunnisteta.

Positiivinen erityiskohtelu tarkoittaa tietyn syrjinnälle alttiin ryhmän (esim. vanhuksset, lapset, etniset vähemmistöt) asemaa ja olosuhteita parantavia erityistoimenpiteitä, jotka tähtäävät tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaamiseen eivätkä asteeltaan muodostu toisia syrjiviksi. Laajemmassa tarkastelussa positiivisella erityiskohtelulla tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla tuetaan eri ryhmien tosiasiallista yhdenvertaisuutta ja osallistumismahdollisuuksia eri elämäntilanteilla. Esimerkiksi romanilasten koulunkäyntiä tukevat erityisjärjestelyt sekä tulkkauksen ja erikielisten tiedotusmateriaalien käyttö huonosti suomea puhuvien henkilöiden kanssa asioidessa ovat tällaisia toimenpiteitä. Tässä tapauksessa voidaan puhua myös asiakaslähtöisestä palveluiden kehittämisestä. Yhdenvertaisuuslain 5 § mukaan työn teettäjän tai koulutuksen järjestäjän on tarvittaessa tehtävä kohtuullisia mukautuksia vammaisten henkilöiden työhön tai koulutukseen pääsyn, työssä selviämisen ja työuralla etenemisen turvaamiseksi.

Kohtuullinen mukauttaminen tarkoittaa yksittäistapauksessa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta rasitetta esimerkiksi työnantajalle tai koulutuksen järjestäjälle, ja joilla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Kohtuullisilla mukautuksilla edistetään vammaisten henkilöiden työllistymistä, työssä selviytymistä ja työn säilyttämistä, koulutusta ja elinikäistä oppimista.

2.2 Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä lainsäädäntö

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014) 5a§ 5 §
(30.12.2014/1329)

Tasa-arvon toteuttaminen koulutuksessa ja opetuksessa

Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen.

Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi oppilaitoksissa

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa. Suunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa.

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää:

1. selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta;
2. tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi;
3. arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

Erytystä huomiota tulee kiinnittää oppilas- tai opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppimiseroihin ja opintosuoritusten arviointiin sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen. Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325 6 §

Koulutuksen järjestäjän velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on varattava oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä.

3. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyön osa-alueet

3.1 Opetuksen järjestäminen

Opetussuunnitelman perusteissa todetaan:

Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Perusopetus kartuttaa inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Inhimillinen pääoma koostuu osaamisesta ja sosiaalinen pääoma ihmisten välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Yhdessä ne edistävät yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia ja kehitystä. Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.

Perusopetuksen kulttuuritehtävänä on edistää monipuolista kulttuurista osaamista ja kulttuuriperinnön arvostamista sekä tukea oppilaita oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentamisessa. Opetus lisää ymmärrystä kulttuureiden moninaisuudesta ja auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina, joissa jokainen voi itse olla toimijana. Elämän, toisten ihmisten ja luonnon kunnioittamisen rinnalla korostetaan ihmisarvon loukkaamattomuutta, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Suomen perustuslain ja yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Opetuksen ja opetusaineistojen tulee tukea tasa-arvolain toteutumista.

Joutsan yhtenäiskoulussa huolehditaan, että oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Opetuksessa käytettävät työvälineet, työaineet ja oppimateriaalit ovat kaikkien saatavilla. Oppilaat eivät saa joutua epätasa-arvoiseen asemaan esimerkiksi sen vuoksi, että osalla oppilaista on käytettävissä omia digitaalisia laitteita. Mikäli opetukseen sisältyy leirikouluja, retkiä tai opintokäyntejä, jotka ovat maksullisia, varmistetaan, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua varallisuudesta huolimatta. Oppilaalla on oikeus saada myös maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut. Oppilashuollon palveluiden tulee olla yhdenvertaisesti saavutettavissa riippumatta siitä, missä koulussa oppilas opiskelee.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Koulun henkilökunnalla on tietoa kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta. Kaikki koulun aikuiset sitoutuvat kiusaamisen vastaiseen työhön. Sen avulla varmistetaan, että koulussa puututaan kaikenlaiseen kiusaamiseen ja syrjintään ja kasvatetaan oppilaita, jotka eivät kiusaa muita. Koulussa toteutetaan myös vuosittain kiusaamiskyselyt. Koulun aikuisten toiminnassa otetaan huomioon oppilaan edun ensisijaisuus, oppilaan oikeus ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi sekä oppilaan näkemysten kunnioittaminen.

Vaikka opetus on mahdollisimman sukupuolineutraalia eli oppilaiden sukupuoleen kiinnitetään mahdollisimman vähän huomiota, otetaan opetuksessa myös huomioon ns. sukupuolisensitiivisyys eli tavoitteena on tunnistaa tyttöjen ja poikien erilaiset tarpeet eri ikä- ja kehitysvaiheissa. Opiskeluolot järjestetään sellaisiksi, että ne sopivat sekä tytöille että pojille. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, ettei toisinaan etenkin poikien keskuudessa havaittava hyvän menestyksen väheksyminen johtaisi poikien alisuoriutumiseen. Molempia sukupuolia tulee kannustaa löytämään omat henkilökohtaiset vahvuutensa.

3.2 Opintosuoritusten arviointi

Arviointi perustuu opetussuunnitelmassa esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseen. Tavoitteet ja arviointiperusteet kerrotaan oppilaille. Oppilaan ikä huomioiden oppilasta ohjataan asettamaan itse

tavoitteita omalle oppimiselleen. Arvioinnissa ei verrata oppilaiden suorituksia toisiinsa eikä arviointi kohdistu oppilaan persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Arvioinnin tulee olla oppimista ohjaavaa. Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä ja opettajan on annettava oppilaalle jatkuvaa palautetta hänen edistymisestään. Oppilaalle annetaan formatiivista ja summatiivista palautetta. Oppilaalle on annettava mahdollisuus osoittaa osaamistaan erilaisilla tavoilla. Käyttäytyminen arvioidaan erikseen, eikä oppilaan käytös vaikuta yksittäisestä oppiaineesta saatavaan arvosanaan. Oppilaalla on oikeus saada tietoa opettajalta arviointiperusteiden soveltamisesta häneen. Perusopetuksen päättöarvosanat annetaan yhdenvertaisin perustein. Koulun sisällä on yhtenäinen arviointikulttuuri.

3.3 Elämäkatsomus vakaumus ja mielipide

Syrjintä vakaumuksen perusteella on laissa kielletty. Kiellettyä on myös oman syrjivän käytöksen perustelemine vakaumuksella. Syrjintä vakaumuksen perusteella tarkoittaa ihmisen elämäkatsomuksellisten arvojen loukkaamista. Joutsan yhtenäiskoulussa kunnioitetaan ihmisten erilaisia elämäntapoja ja – arvoja. Ilmapiiri on erilaisia vakaumuksia kohtaan avoin ja erilaisiin vakaumuksiin suhtaudutaan yhdenvertaisesti. Koska epäkunnioittava suhtautuminen toisen vakaumukseen saattaa johtua tietämättömyydestä ja ennakkoluuloista, pyritään järjestämään mahdollisuuksia tutustua erilaisiin arvomaailmoihin. Koulussa voi vierailta tasapuolisesti eri elämäkatsomuksellisia mielipiteitä edustavia vieraita kuten esimerkiksi uskonnollisten seurakuntien ja yhdistysten edustajia sekä yhteiskunnallisia järjestöjä. Virallisessa tiedotuksessa ja henkilökunnan antamassa neuvonnassa kunnioitetaan erilaisia vakaumuksia ja erilaisia arvopohjia. Ruokailussa otetaan huomioon vakaumukset sekä erityisruokavaliot.

3.4 Etninen tausta, kansallisuus ja kieli

Etnisestä taustastaan, kansallisuudestaan tai kielestään riippumatta kaikki ovat samanarvoisia. Oppilaiden, henkilökunnan ja vierailijoiden oikeutta etniseen ja kulttuuriseen identiteettiin kunnioitetaan. Rasismia ja etnistä syrjintää ei sallita. Tavoitteena on, että syrjintä ehkäistään jo ennalta. Syrjintätapaukset tunnistetaan ja niihin puututaan välittömästi. Monimuotoisuutta arvostavaa ja keskustelevaa toimintakulttuuria kehitetään sekä tuetaan tasa-arvoista kohtaamista ja vuorovaikutusta. Pyritään huolehtimaan tulkkipalveluista, jotta esimerkiksi koulun ja kodin yhteistyötä voidaan toteuttaa oppilaan huoltajan äidinkielestä huolimatta. Erilaisia ajattelu- ja toimintatapoja sallitaan ja hyväksytään. Monikulttuurisuutta pidetään positiivisena resurssina, johon erilaiset ihmiset tuovat täydentävää osaamista. Monimuotoista osaamista pyritään hyödyntämään kaikessa toiminnassa.

3.5 Seksuaalinen suuntautuminen

Joutsan yhtenäiskoulussa moninaiselle sukupuolen tai sukupuoli-identiteetin ilmaisulle ja sukupuoli-identiteetin kehittymiselle ja sen pohtimiselle annetaan tilaa ja aikaa. Oppilaan, henkilökuntaan kuuluvan ja

vierailijan seksuaalista suuntautumista kunnioitetaan. Seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää ei sallita. Erilaisten ihmisten kohtaamisen ja arvostamisen kulttuuria tuetaan ja edistetään. Hyväksyvää, avointa ja sallivaa ilmapiiriä rakennetaan tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Oppilaat ja henkilökunta ottavat toiminnassaan ja tiedotuksessaan huomioon seksuaalisen moninaisuuden. Seksuaalisesta moninaisuudesta kerrotaan ja keskustellaan oppitunneilla osana opetussuunnitelmia ja opetusta.

3.6 Seksuaalinen häirintä ja sen ehkäisy

Seksuaalinen häirintä on ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan toisen koskemattomuutta. Seksuaalisella häirinnällä luodaan usein uhkaava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Sillä on yhtymäkohtia kiusaamiseen, mutta häirinnän ei tarvitse aina olla ilkeämielistä. Vakavimmillaan häirintä voi muuttua seksuaaliseksi väkivallaksi ja rikokseksi.

Seksuaalinen häirintä voi olla esim.

- vihjailevia eleitä tai ilmeitä
- härskejä puheita, nimittelyä, kaksimielisiä vitsejä
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- pornoaineiston esille asettaminen, seksuaalisesti värityneet kirjeet, puhelinsoitot tai sähköpostit
- fyysinen koskettelu, seksuaalisväritteiset ehdotukset tai vaatimukset
- siihen voi liittyä myös seksuaalista väkivaltaa, esimerkiksi raiskaus tai sen yritys

Kaikkien Joutsan yhtenäiskoulussa opiskelevien tai työskentelevien tulee kohdella toisiaan kunnioittavasti ja tasavertaisesti. Minkäänlaista henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa seksuaalista tai muuta häirintää - ei henkistä eikä fyysistä suvaita. Epäasialliseen kielenkäyttöön ja käyttäytymiseen puututaan. Jos oppilas on joutunut sukupuolisen häirinnän kohteeksi, tulee tämä ilmaista häiritsijälle ja mikäli tämä ei auta, tulee ilmoittaa asiasta opettajalle tai rehtorille. Tiedon saatuaan koulu ryhtyy poistamaan ongelmaa käytettävissään olevin keinoin. Toimenpiteet valitaan tapauskohtaisesti. Vakavimmat tapaukset ovat aina rikoksia ja niiden selvittely kuuluu poliisille.

3.7 Vammaisuus ja terveydentila

Ketään ei syrjitä vamman tai terveydentilan perusteella. Ihmisen kohtelu on yhdenvertaista ja asiallista, on sitten kyse psyykkisestä tai fyysisestä sairaudesta tai vammasta. Oppilaalla (ja henkilökuntaan kuuluvalla) on oikeus päättää, mitä hän kertoo yhteisönsä henkilöille terveydentilastaan tai vammastaan. Asiasta sovitaan aina oppilaan huoltajan kanssa. Koulussa tehdään mahdollisuuksien mukaan erityisjärjestelyjä tai opiskelupaikka osoitetaan kouluun, jossa erityisjärjestelyt ovat mahdollisia. Näistä sovitaan erikseen

asianomaisen kanssa. Esteettömät kulkureitit merkitään selkeillä opasteilla. Esteettömyys (portaat, hissit, ovet, wc-tilat, valaistus, hälyä ja kaikua vaimentavat materiaalit) varmistetaan suunniteltaessa uusia rakennuksia tai peruskorjattaessa vanhoja tiloja. Ovien avautumismekanismit suunnitellaan siten, että kaikki voivat käyttää samoja kulkureittejä. Viestintää (verkkosivut, oppaat, esitteet, opetusmateriaali, asiakirjat) kehitetään kaikkien saavutettavaan muotoon. Tarvittaessa hankitaan esimerkiksi siirrettäviä induktiosilmukoita ja henkilökuntaa koulutetaan niiden käyttöön.

4. Toiminta syrjintä – ja häirintätapauksissa

Häirinnän ehkäiseminen

Häirintää pyritään ennaltaehkäisemään seuraavin toimenpitein:

- Jokaisessa luokassa keskustellaan häirintään liittyvistä asioista.
- Eryteisesti kiinnitetään huomiota uusien oppilaiden sopeutumiseen kouluun.
- Koululla on kiusaamistapausten käsittelyyn selkeät toimintaohjeet.

Häirintään puuttuminen

- Ensisijaisena vastuhenkilönä on aikuinen (opettaja tai kuka tahansa muu henkilökuntaan kuuluva), joka on ensimmäisenä tilanteessa mukana.
- Keskustellaan asianosaisten kanssa ja selvitetään tilanteen kulku
- Kirjataan tapahtumat
- Järjestetään osapuolien kuuleminen ja sovitaan, että häirintä loppuu ja tehdään selväksi, mitä tapahtuu jatkossa, jos sopimus ei pidä
- Sovitaan seurannasta
- Ilmoitetaan asiasta vakavuusasteen mukaan huoltajalle, koulun oppilashuoltohenkilöstölle, koulukuraattorille jne.
- Suoritetaan mahdolliset rankaisutoimet
- Oppilashuolto huolehtii, että sekä uhri että tekijä saavat tarvitsemansa tuen.
- Mikäli kyseessä on laajempi ilmiö, päätetään yhteisistä toimintatavoista.
- Seurataan, toistuuko tilanne
- Jos tilanne toistuu, pyydetään tekijän huoltajat tulemaan koululle ja selvittämään tilannetta ja pohtimaan, mitä tehdään seuraavaksi.
- Vakavammissa tapauksissa arvioidaan myös lastensuojelun ja poliisin tarve.

5. Suositukset kouluille

Koulujen tulee aktiivisesti arvioida tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista omassa oppilaitoksessa. Koulun toiminnan kehittämiseen tähtäävä suunnitelmallinen sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävä työ tehdään aina yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden kanssa. Oppilaiden tulee osallistua koulussa tehtävään suunnitelmalliseen työhön alusta lähtien lasten ikä ja kehitys huomioiden. Kunkin koulun velvollisuus on selvittää miten oppilaat kokevat tasa-arvon toteutuneen omassa koulussaan. Kartoitusta oppilaitoksen todellisen ja ajantasaisen tasa-arvotilanteen kartoittamiseksi voidaan tehdä oppilaiden sekä opetushenkilöstön keskuudessa esimerkiksi kirjallisen kyselyn avulla.

Kysely voidaan toteuttaa erillisenä tai osana muuta oppilaitoksessa toteutettavaa kyselyä. Kartoituksessa voidaan kysyä esimerkiksi koulun vuorovaikutus- ja toimintakulttuurista, koulun ilmapiiristä, opetuksesta, opinto-ohjauksesta, oppimateriaaleista, seksuaalisesta ja sukupuolen perusteella tapahtuvasta häirinnästä sekä toiveista ja kehittämisideoista tasa-arvon edistämiseksi. Tasa-arvokysymyksiä on hyvä myös käsitellä oppitunnilla tai teemapäivän puitteissa. Koulussa tehdyn kartoituksen perusteella sovitaan kehittämiskohteet ja mahdollisimman konkreettiset toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Ne voidaan kirjata vuosisuunnitelmaan. On parempi keskittyä muutaman epäkohdan tehokkaaseen poistamiseen kuin yrittää ratkaista liian monta asiaa samanaikaisesti. Yhdessä sovittujen toimenpiteiden lisäksi on hyvä myös nimetä toimijat, toimenpiteet vastuuhenkilöineen sekä aikataulu valittujen epäkohtien poistamiseen.

Joutsan yhtenäiskoululla on osana oppilashuoltosuunnitelmaa, ajan tasalla oleva suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä.

6. Kartoitus nykytilanteesta

Oppilaat vastasivat Wilmassa olleeseen tasa-arvokyselyyn huhtikuussa 2020. Vastauksia tuli luokilta 5-6 35/61 kpl. Luokilta 7-9 vastauksia tuli 73/145 kappaletta, joista 43 tuli tytöiltä ja 22 pojilta. 2 vastaajaa ilmoitti sukupuolekseen muu ja 6 ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Vastaukset annettiin anonyymisti. Kysely järjestettiin etäopetuksen aikana, mikä vaikutti suuresti vastausten määrään.

Tasa-arvokyselyn kysymykset perustuivat opetushallituksen mallikysymyksiin. Samaa kyselyä käytettiin vuonna 2016, jolloin tuloksia voidaan verrata toisiinsa. Vuonna 2016 koulun johtoryhmä oli tutustunut kysymyksiin etukäteen ja miettinyt niihin joitain pieniä muutoksia.

LUOKKIEN 5-6 VASTAUKSET:

Opetus ja ohjaus

Esille ei noussut mitään opetukseen tai ohjaukseen liittyviä tasa-arvo eroja.

Seksuaalinen häirintä

Minulle on tehty vartaloon kohdistuvia ikäviä huomautuksia.

Kyllä 11,4 %, Ei 88,6 %

Muu Kiusaaminen ja häirintä

Oletko huomannut, että koulussa kiusataan erilaisen kulttuurin vuoksi (eri tavat, pukeutuminen tai muu syy).

Kyllä 20,0 %, Ei 80,0 %

Oletko kertonut aikuiselle kokemastasi tai näkemästäsi häirinnästä.

Kyllä 34,3 %, Ei 65,7 %

Vuonna 2016 esille ei noussut mitään huomioitavaa luokkien 5-6 vastauksissa.

LUOKKIEN 7-9 VASTAUKSET (suluissa edellisen vuoden 2016 kyselyn vastaukset):

A Viihtyvyys, turvallisuus ja koulun toimintakulttuuri

Esille ei noussut mitään viihtyvyyteen, turvallisuuteen tai koulun toimintakulttuuriin liittyvää.

B Opetus ja ohjaus

Oppilaan sukupuoli vaikuttaa siihen, miten opettaja kohtelee häntä

Kyllä 41,1 % (46,9 %), Ei 58,9 % (53,1 %)

Opettajat asettavat eril. vaatimuksia oppilaan sukupuolesta johtuen

Kyllä 35,6 % (37,8 %), Ei 64,4 % (62,2 %)

Kaikkia kannustetaan yhtä paljon sukupuolesta riippumatta

Kyllä 79,5 % (75,5 %), Ei 20,5 % (24 %)

Poikia rohkaistaan tutustumaan myös perinteisesti naisvaltaisiin ammatteihin

Kyllä 72,6 % (62,2 %), Ei 27,4 % (37,8 %)

Tyttöjä rohkaistaan tutustumaan myös perinteisesti miesvaltaisiin ammatteihin

Kyllä 82,2 % (64,3 %), Ei 17,8 % (35,7 %)

C Oppikirjat ja muu opetusaineisto – Onko oppikirjoissa tai muissa opetusaineistoissa

Perinteisiä sukupuolirooleja noudattavia tekstejä tai kuvia

Kyllä 75,3 % (76,5 %), Ei 24,7 % (23,5 %)

Esimerkkejä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä ja sateenkaariperheistä

Kyllä 61,6 % (52 %), Ei 38,4 % (48 %)

D Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä koulussa – Oletko viimeksi kuluneen vuoden aikana kokenut...

Vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuvia ikäviä huomautuksia tai nimittelyä?

Kyllä 19,2 % (29,6 %), Ei 80,8 % (70,4 %)

Loukkaavaa kaksimielistä tai härskiä puhetta?

Kyllä 17,8 % (39,8 %), Ei 82,2 % (60,2 %)

Sosiaalisessa mediassa kuvia tai julkaisuja, jotka koit loukkaavaksi tai ahdistavaksi?

Kyllä 5,5 % (22,4 %), Ei 94,5 % (77,6 %)

Vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuvia ikäviä huomautuksia tai nimittelyä?

Kyllä 23,3 % (32,7 %), Ei 76,7 % (67,3 %)

Loukkaavaa kaksimielistä tai härskiä puhetta?

Kyllä 23,3 % (37,8 %), Ei 76,7 % (62,2 %)

Kerroitko häirintään syyllistyneelle, että hänen tulisi lopettaa ahdistavaksi tai epämiellyttäväksi koettu käytös?

Kyllä 13,7 % , Ei 86,3 %

Saatoitko häirintätapausten koulun henkilökunnan tietoon?

Kyllä 4,1 %, Ei 95,9 %

Jos kerroit häirinnästä jollekin koulun henkilökunnasta. Ryhtyikö koulu riittäviin toimenpiteisiin asian selvittämiseksi?

Kyllä 28,8 %, Ei 71,2 %

Syyllistykö häirintään toinen oppilas? Kyllä 17,8 % (32,7 %), Ei 82,2 % (67,3 %)

E Muuta

Oletko saanut tarpeeksi tietoa sukupuolten tasa-arvosta koulussa?

Kyllä 80,8 % (78,6 %), Ei 19,2 % (21,4 %)

Onko koulusi tasa-arvoinen

Kyllä 79,5 % (76,5 %), Ei 20,5 % (23,5 %)

7. Yhteenveto ja esitettävät toimenpiteet

Tasa-arvolaki edellyttää kiinnittämään erityistä huomiota seuraaviin seikkoihin: tasa-arvon toteutumiseen opetuksen järjestämisessä ja opintosuorituksia arvioitaessa sekä seksuaalisen häirinnän tapauksiin. Pääosin tasa-arvo toteutuu Joutsan yhtenäiskoulussa kevään 2020 kyselyn mukaan hyvin. Verrattuna edelliseen kyselyyn (vuonna 2016) koulun tasa-arvoisuus ja yhdenvertaisuus ovat parantuneet jokaisella osa-alueella. Tasa-arvotilanteen ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi esitetyt toimenpiteet, 2016 kyselyn pohjalta, voivat siten jatkua edelleen:

Opetuksen järjestäminen:

- Opettajat kehittävät mahdollisten tasa-arvo-ongelmien tunnistamiskykyä omassa työssään. Rohkaistaan oppilaita valitsemaan heitä kiinnostavia oppiaineita sukupuolesta riippumatta. Kiinnitetään huomiota tasa-arvoasenteisiin oppimateriaaleissa (tarvittaessa).
- Sisällytetään opetukseen tasa-arvotemoja (tarvittaessa).
- Harkitaan tasa-arvoon liittyvää paneelikeskustelua, teemapäivää, asiantuntijavierailuja.

Opintosuoritusten arviointi:

- Suoritusten arviointia säätelee perusopetuslaki ja -asetus sekä Joutsan yhtenäiskoulun opetussuunnitelma. Perusopetuksen arvioinnin uudistus lisää jo itsessään tasa-arvoisuutta arvioinnissa.
- Arviointiin voi tarpeen vaatiessa pyytää oikaisua.

Oppilaskuntatoiminta:

- Kuka tahansa voi hakeutua ehdokkaaksi oppilaskunnan hallitukseen.
- Valinnassa ei sukupuolella ole merkitystä.

Seksuaalinen häirintä:

- Rohkaistaan oppilaita ilmoittamaan häirinnästä.
- Rehtori ja luokanvalvojat tiedottavat.
- Tasa-arvosuunnitelmassa on ohje, jonka mukaan häirintää kokenut toimii.

Tiedottaminen ja seuranta:

- Hyväksytystä tasa-arvosuunnitelmasta tiedotetaan oppilaille ja henkilökunnalle rehtorin tiedotuksella ensi lukukauden alussa/jatkossa lukuvuoden alussa, luokanvalvojan tunnilla ja Wilmassa.
- Suunnitelma on Joutsan yhtenäiskoulun Pedanet-verkkosivuilla.
- Suunnitelma päivitetään syyslukukaudella 2023. Tuolloin järjestetään myös seuraava tasa-arvokysely.

Lähteet

Yhteiseen ymmärrykseen tasa-arvosta, Opas oppilaitoksen tasa-arvosuunnitelman laadintaan.

Opetushallitus Yhdenvertaisuuslaki.

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141325?search\[type\]=pika&search\[pika\]=yhdenvertaisuuslaki#L2P6](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141325?search[type]=pika&search[pika]=yhdenvertaisuuslaki#L2P6) Tasa-arvolaki.

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609?search\[type\]=pika&search\[pika\]=Laki%20naisten%20ja%20miesten%20tasa-arvosta](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609?search[type]=pika&search[pika]=Laki%20naisten%20ja%20miesten%20tasa-arvosta) Tasa-arvoaltuutettu. <https://www.tasa-arvo.fi/ohjeita-oppilaitoksen-tasa-arvosuunnitteluun> <http://www.yhdenvertaisuus.fi/>